

"In het voorjaar 2017 verkreeg de Semse via de gemeente toegang tot het archief van wijlen Roger Van Kerckhoven.

Roger was jarenlang onderwijzer in Zemst en was een gepassioneerd heem- en geschiedkundige die een zeer rijke erfenis heeft nagelaten inzake het verleden van onze gemeente.

Al deze documenten worden door de Semse geïnventariseerd en grotendeels ingescand zodat zij beschikbaar blijven voor verder onderzoek en consultatie.

De Semse zal in haar nieuwsbrieven regelmatig een bijdrage publiceren uit dit archief."

Roger was een geboren verteller met veel verbeeldingskracht. In het imaginair dagboek van Tist Verhaegen dat we hier publiceren heeft hij zijn fantasie de vrije loop gelaten en uitgaande van enkele historische gegevens bv. de Brabantse Omwenteling, een gans verhaal opgebouwd dat op een geloofwaardige wijze de sfeer van die tijd weergeeft.

UIT HET LEVEN VAN TIST VERHAEGEN

(deel III)

door Roger Van Kerckhoven

De winter 1795-1796

In den Bamistijd hebben we heel veel hout gekapt want den turf was zo duur dat hij niet te betalen was. Onze Rik had achter onze potattersbak het graan verstopt. Het zou in de winter van pas kunnen komen.

Onze va had gezegd dat een oorlog altijd harde winters had, hij kreeg gelijk. Half december begon het te vriezen. De lucht klaarde uit en de wind kwam van Mechelen. In geen 14 dagen konden we over de Zenne lopen. Met Kerstmis was het zo koud dat de pompen bevroren waren zodat de meeste mensen zonder water zaten. Wij hadden de bornput afgedekt met stro maar dat hielp niet. Iedereen zou in de stoof gekropen zijn. Op mijn zolderkamertje stond het ijs op de binnenkant van de pannen. Alle dekens waren in gebruik. En ik moet bekennen dat ik liever met twee zou geslapen hebben. Wat met de pomp mislukt was, was met de potatters wel gelukt. Onze Rik had een diepe put gegraven in het schuurtje en daar een vracht stro op getast. Het mocht stenen dik vriezen aan ons potatters kwam geen vorst aan. Die blauwe soort die we dit jaar geplant hadden brachten niet alleen meer op, ze konden beter tegen de vorst.

Tussen Kerstmis en nieuwjaar kwamen de Mechelaars naar den buiten. Het beetje graan dat in de stad kwam werd direct door de Fransen aangeslagen. Alle bakkers hadden hun ovens gedooft. Ze deelden broodbonnen uit maar brood was er niet te krijgen. Onze meier had van het magistraat al een brief gekregen om de boeren te verplichten graan en boter in de stad te brengen. Maar de Sempsenaren hebben daar eens mee gelachen. Dat die Mechelse citoyens maar eens tot hier ko-

men, als ze goe geld hebben kunnen ze graan en boter kopen. De Mechelaars waren zo kwaad dat gene enkele boer naar Mechelen durfde rijden. Wie een kwade hond had, kon de bedelaars en schooiers met moeite van de deur houden. Wij hadden onze poort gesloten en er een zware steen voor gelegd.

Ik heb bij Vanhocht horen vertellen over een bende binders en voetbranders. Het moet ergens in Bos gebeurd zijn bij familie van onze vroegere meier Brion. Op een avond kwam een jonge man op het pachthof. Hij had daar van de zomer gewerkt, de pachter kende hem. Hij zei tegen de pachter dat hij naar zijn broer moest gaan in Eppegem. Zijn broer wilde hem spreken. De pachter antwoordde dat hij wel de opperknecht zou sturen om te horen wat er aan de hand was. De jonge man zei dat hij met hem zou meegaan en hem weer thuis brengen. 's Anderendaags hebben ze de pachter teruggevonden in het haverenblok, hij was vermoord. Terwijl de pachter afwezig was heeft een bende branders het pachthof geplunderd. Ze hadden een gloeiend stok onder de voeten van de pachteres gehouden tot ze gezegd had waar hun geld lag. Met een wagen had de bende een deel ongedorsen graan meegenomen en van de potatters bleef niet veel meer over.

Het stadsbestuur van Mechelen had soldaten gestuurd tot aan de bareel aan Op De Beeck. Ze beloofden dat de boeren zonder moeilijkheden op de markt zouden geraken. Dat lukte. Toen de boeren zich begonnen op te stellen, begon de massa te dringen. De soldaten konden de menigte niet de baas. De boter en de kaas werden uit handen gerukt. Boterbonnen of assignaten weigerden de boeren. Het botermelk kon wegens het gedrang niet ge-

leverd worden. Meerdere kannen werden omgegooid. Voor 11 uur trokken de boeren naar huis, achterna gezeten door het woedende stadsvolk.

Bier en jenever waren niet meer te koop in de stad. Al de brouwerijen en stokerijen lagen stil in Mechelen. Mijn baas Guiliam Vanhaecht vertelde dat het zover zou komen dat zijn brouwerij ook zou gesloten worden. Nu de prijs van de jenever zo hoog was, was jenever stoken een winstgevende zaak. Het bleef bij dreigementen, want de boeren kwaad maken zou de leveringen alleen maar moeilijker maken. Ik heb dan ook nooit zo lang moeten stoken. Voor een stoop jenever werd in goud betaald. Rik de Keyser, baas uit de Sterre had een ketel gekocht van een stilgevalen brouwerij. Voor een paar zakken graan kondt ge alles krijgen. Hij was op zijn eigen een kleine stokerij begonnen. Maar met ons concurreren dat kon hij niet.

Aan een Mechelaar hadden we nog nooit een potat kunnen verkopen. Dat was eten voor de varkens en de boeren. Maar ge moest eens zien hoe ze nu hun guldens boven haalden voor een zakske potatters. Bij bakker Van Nieuwenhoven, daar waar later de familie Cluckers woonde, konde 's zondags mastellen kopen. Ik had al dikwijls mastellen gekocht bij bakker Bonen in Mechelen. Nu kwamen Mechelaars met de koets naar Semps om mastellen te kopen.

Op het einde van januari rustte de winter 2 dagen uit. Maar daarna begon het weer te vriezen tot een week na Lichtmis. Half februari rukte de winter een derde keer uit. Tot begin maart hield de vorst aan. Maar dan, in de eerste week van maart begon het te dooien. Alles stond onder water. Het werd een heel zachte lente zodat er vroeg kon gezaaid worden. Voor het potatters plantgoed werd veel betaald want deze zomer wilde iedereen potatters steken.

Een nieuw bestuur

Weet ge wat ik nu heb horen vertellen? Dat de fransen de dorpen willen afschaffen. Terwijl dat ik, met het vuur van de ketel bezig was, zei Guiliam dat vanaf nu Semps, Eppegem, Weerde, Elewijt, Perk en Muizen een groot dorp zou worden. Daar zou een président worden gekozen voor het grote nieuwe dorp dat het kanton Semps zou heten. Notaris Verstraeten heeft aan mij gevraagd om mijn kandidatuur te stellen. Ik weet het nog niet, maar ik zou dat wel willen doen. Als we zelf in het bestuur zitten weten we wat er gaat gebeuren.

Wie zou zich vroeger iets aangetrokken hebben van het bestuur van ons dorp?

Rond Pasen was er een vergadering in den Hert. Iedereen die in het conseil wou zitten moest zijn kandidatuur indienen. De notaris zou een brief naar de prefect sturen met al de namen. Per parochie moesten twee mannen gekozen worden, een agent en een adjoint. De notaris wilde graag president worden en Guiliam adjoint. Hij was toch gewoon om voor de notaris schrijfwerk te doen. Het strafste van al was dat den

onderpastoor van Elewijt ook voor president ging. Geen week later kwam er van de commissaris in Brussel al antwoord. Een notaris mocht geen president zijn. Heel slim waren die Fransen toch niet. Onderpastoor Vandenberg president van het kanton Semps dat kon toch niet. Kunt ge geloven dat de Fransen hem aanstelden als president? Wij hebben daar allemaal mee gelachen. Rik De Keyser hij lachte niet, hij stuurde een brief waarin hij alles uitlegde en zijn eigen kandidatuur stelde. Zo werd Rik uit de Sterre president. Guiliam Vanhaecht was ook verkozen als adjoint. Met Rik samenwerken was moeilijk, een De Keyser bleef een De Keyser. De eerste vergaderingen vonden plaats in de Sterre bij Rik De Keyser. Om wat meer plaats te hebben huurden ze het groot huis dat vroeger van het kasteel was geweest. Daarin werd een kamer gemaakt voor het bestuur. In dat huis woonde Rik Ruysevelts. Dat was een moeialleke. Hij kwam uit Zaventem en was het schoothondje van Rik De Keyser. Hij mocht schrijver zijn van het kanton. Eigenlijk kwam dat toe aan Guiliam die veel beter Frans kon, zowel spreken als schrijven.

Vanaf den dag dat mijn baas Guiliam adjoint of aangevoogden was geworden moest ik veel harder werken want hij moest heel dikwijls weg. Als er ergens een kindje geboren werd dan moest ge niet alleen naar de pastoor gaan voor den doop maar ook naar Rik Ruysevelts om het te laten inschrijven. Op wat trekt dat nu? Guiliam ging bij de mensen thuis en schreef daar alles op. Rik Ruysevelts was daar kwaad voor, het boterde niet tussen die twee.

Heel de zomer van 1795 bleef het kalm. Iedereen dacht dat alles wel zou in orde komen. Vanaf Bamistijd waren de rustige maanden voorbij. Onze provincies werden definitief bij Frankrijk aangehecht. Op 1 oktober luidden de klokken in Brussel maar pastoor de Ceuleneer wilde dat niet doen. Rik De Keyser dreigde om dat in Brussel te laten weten. Daarom dat de klokken bij ons op den derde oktober hebben geluid. De koster luidde alleen op de noen heel effekens alsof er iemand dood was. Nog voor Alderheiligen kwamen er dagelijks brieven uit Brussel. Ik ben gaan kijken als ze de schandpaal op de Griet hebben uitgebroken. Heel den almenak werd veranderd en tegen onze president moest ge "citoyen" zeggen. Op den decadi, de Franse zondag hing de Franse vlag uit bij Ruysevelts.

Den Boerenkrijg

Rond nieuwjaar 1797 begonnen de Fransen onze pastoor lastig te vallen. Al de kapellekens moesten van de bomen gedaan worden. Op de kerktoren mocht geen kruis staan. Onze pastoor moest een eed van trouw zweren aan de fransen. President Rik en pastoor De Ceuleneer waren geburen. In 't begin ging Rik de Franse brieven voor de pastoor afgeven op de pastorijs maar lang heeft dat niet geduurd. Hij stak ze onder de deur op een moment dat de pastoor niet thuis was. De Ceuleneer liet de Fransen maar schrijven en trok zich niets aan van wat er moest gebeuren.

In iedere parochie moest een Franse school opgericht

worden. De leden van het conseil antwoordden dat ze geen plaats hadden om kinderen te zetten. Maar Rik Ruysevelts wilde ook schoolmeester worden en dat kon in zijn huis. Maar niemand stuurde kinderen naar zijn school.

Bij de verkiezingen was Guiliam Vanhaecht geen kandidaat meer. Hij was de ruzies met Ruysevelts en president De Keyser beu. Rik bleef president en Ruysevelts werd bevorderd tot agent.

Jef Daelemans van op Plekkersgat werd tot veldwachter gekozen. Hij was boswachter geweest in de bossen op 't Wormelaer en was de meest geschikte persoon. Zijn eerste groot werk was het nummeren van de huizen. Op elk huis moest, in een driehoek, een nummer geschilderd worden. Daar heb ik wat aan verdiend. Ik had een pot zwarte verf gekocht in Mechelen. Daarmee schilderde ik de nummers van al de huizen op de brug.

Het ergste moest nog komen, elke pastoor die in dienst wilde blijven moest een eed afleggen. Onze kardinaal Franckenberg verbood dat. Toen agent Ruysevelts met het kaartje waarop de eed stond, bij de pastoor aanklopte, bleef de poort gesloten. 's Anderendaags ging onze onderpastoor Vanderborcht naar Ruysevelts en legde de eed af. Daardoor werd de kerkpoort niet verzegeld. Dat de onderpastoor niet naar de kardinaal geluisterd had, werd hem kwalijk genomen. Den dag daarop ben ik meegelopen naar de pastorij om hem buiten te smijten. Meid Liza Silverans liet ons binnen. Wij hebben hem met klikken en klakken op de Steenweg gezet. Hij is naar de Finnisterrekerk gelopen in Brussel. De pastoor van die parochie was een neige Vonckist. Wij hebben hem nooit meer teruggezien.

Toen de Franse ruiters de pastoor kwamen aanhouden was hij al ondergedoken. Hij woonde bij blokmakers in het Saegske, rechtover het pachthof de Bist. Daar was een kelder met een geheime gang. Voortaan deed hij de mis in de schuur van de Bist. Ik ging alle avonden naar de kerk om de koster te helpen bij de dienst. We baden weesgegroeten en vaderonsen, het volk antwoordde. De koster speelde ook op het orgel. Lang heeft dat niet geduurd. Geeraerts onze smid was op de kerktoeren gekropen. Hij zaagde de twee zijarmen van het kruis om grotere vernieling te vermijden. Kort daarna werd onze poort van de kerk verzegeld, niemand kon er nog in.

De winter van 1797-1798 was hard. Pastoor de Ceuleneer deed altijd een mis op verschillende dagen om niet op te vallen. 's Avonds was het te riskant, de missen waren 's morgens. Pasen was een groot probleem. Hoe kon iedereen zijn Pasen houden? Ons Marja, onze Rik en ik durfden dat maar ons moe en onze va zijn thuis gebleven.

Op mijn werk had ik het niet gemakkelijk. Er was niet veel werk want Guiliam leverde niet de helft van het bier dan voor de Fransen. Zijn vrouw Marja Magnus was in verwachting. Het kindje Franciscus Guilielmus werd in september geboren. Guiliam heeft zijn zoontje moeten laten inschrijven bij Rik Ruysevelts. Maar het kleintje werd niet gedoopt, dat gebeurde veel later.

Een paar dagen later stond onze parochie op stelten. Er was een bericht gekomen van Brussel dat al de jongens die 20 jaar waren in het leger moesten. Ik was een week tevoren 18 jaar geworden. Maar het gedacht dat ik binnen 2 jaar zou soldaat moeten worden liet mij niet los. In Sempes werd er over niets anders meer gesproken. Dat onze jongens zouden moeten vechten in het leger van de gehate Fransen, neen dat kon niet. Onze Rik had geluk, hij zou nooit in een leger terechtkomen. We begonnen wat vroeger te vlegelen om tijd te hebben om naar de herberg te gaan. Guiliam zei dat het revolutie zou worden. Eerst hadden de Fransen onze kerken gesloten en nu moesten ze onze jongens hebben. Als dat de beloofde vrijheid was, dan kozen de boeren liever de dood. Begin oktober 1798 kwam er 's avonds bij Guiliam iemand uit Bornem om de opstand te bespreken. Guiliam wilde mij en onze Rik erbij hebben. Van Elewijt en van Weerde kwamen er mannen van de gilde om mee te doen. De deur van den Hert was vast. Anna Ceulemans, de weduwe van Tist Vanhaecht had de gordijnen helemaal dicht getrokken en de luiken gesloten. Op de tafels stonden kleine kaarsjes, het was er tamelijk donker.

Als leuze hadden de boeren gekozen: VOOR OUTER EN HEERD.

Al wie meedeed moest een blauwe helm dragen en de vlag was wit met een rood kruis erop. Op 23 oktober zou de opstand beginnen. Ons moe smeekte om niet mee te doen maar naar die litanie luisterden we niet. De Fransen zouden verschieten indien ze al de jongens uit de omliggende kantons op hen zouden zien afkomen. Alles werd beslist door onze grote leider Rollier. Op zaterdagavond 21 oktober kwam Guiliam ons halen. De kantons Asse en Londerzeel waren plots gekomen om de opstand voor te bereiden. 's Zondags, hoewel het gene Franse zondag was, moest ik niet werken. We waren thuis hout aan het zagen. Over de Steenweg reden Franse soldaten die kanonnen bij hadden. We stonden voor het vensterke van de kelderkamer. Daarna stoven we naar Guiliam. Ook hij wist niet wat de Fransen van plan waren. 's Nachts als wij sliepen waren de leiders van Hombeek in Sempes komen vragen of de compagnie bij hen niet wilde aansluiten. Dat was niet de afspraak van Rollier maar enkele mannen, waaronder onze Rik wilden niet tot dinsdag wachten. Ik ging niet mee. De tocht van de brigands werd een dodentocht. Generaal Béguinot kon 41 jongens gevangen nemen. Ze werden tegen de muur van St. Rombouts gefusillieerd. Onze Rik was ontsnapt. Hij kwam 's avonds thuis met de bibber nog in zijn benen. De opstand was mislukt maar niet ten einde.

Een paar dagen daarna vielen de gendarmen ons dorp binnen. Notaris Verstraeten werd aangehouden en meegenomen. Pastoor De Ceuleneer was aan het bidden aan het kapelletje in de Bist. Hij moet verraden geweest zijn. Vanuit Brussel werd onze pastoor geboeid naar Rijsel overgebracht. Daar werd hij in het gevangenenhuis gezet. Van het "rasphuis" van Rijsel kwamen velen in het hospitaal terecht om hun laatste adem uit te blazen, maar onze pastoor overleefde het.

Wordt vervolgd